

Sammanfattning

Sedan 1971 har CAN genomfört årliga undersökningar av skolungdomars alkohol-, narkotika-, tobaks- och sniffningsvanor. Undersökningarna har utförts på riksrepresentativa urval i årskurs 9. Sedan 2004 deltar även elever i gymnasiets år 2. Undersökningarna har genomförts som anonyma gruppenkäter i klassrummen. I 2010 års undersökning deltog 4 829 elever från årskurs 9 och 3 936 från gymnasiets år 2. Bortfallet uppgick till 16 respektive 17 procent.

I stora drag har andelen alkoholkonsumenter minskat kontinuerligt sedan mätningarna bland niondeklassarna startade. I årets undersökning sjönk andelen alkoholkonsumenter ytterligare, 2010 konsumerade 57 procent av pojkarna och 62 procent av flickorna i årskurs 9 alkohol. Även bland eleverna i gymnasiets år 2 har andelen alkoholkonsumenter minskat, men inte i samma utsträckning. I årets undersökning konsumerade 83 procent av pojkarna och 84 procent av flickorna alkohol, de lägsta nivåerna sedan mätningarna startade.

Niondeklassarnas totala alkoholkonsumtion ökade från 80-talet, bland pojkarna pågick ökningen till början av 2000-talet, därefter har den genomsnittliga konsumtionen minskat och låg 2010 på 2,4 liter. Bland flickorna pågick ökningen fram till mitten av 2000-talet men har därefter minskat. I årets undersökning låg den genomsnittliga konsumtionen bland flickor i årskurs 9 på 1,9 liter vilket är den lägsta nivån sedan 1995.

Den genomsnittliga totala årskonsumtionen 100-procentig alkohol var högre bland eleverna i gymnasiets år 2 jämfört med i årskurs 9. När mätningarna började 2004 beräknades flickorna i gymnasiet ha en årskonsumtion i samma storleksordning som pojkarna i årskurs nio, knappt fyra liter. Gymnasieflickornas årskonsumtion har sedan dess legat stabil och i årets undersökning uppskattades den till fyra liter. Gymnasiepojkarnas beräknade årskonsumtion låg i 2010 års undersökning på 6,2 liter.

I årets undersökning minskade andelen niondeklassare som intensivkonsumerade (drack en flaska vin eller motsvarande vid ett och samma tillfälle) en gång i månaden eller oftare till ungefär en femtedel, jämfört med omkring en fjärdedel i de senaste årens undersökningar. Bland eleverna i år 2 på gymnasiet har andelen pojkar som intensivkonsumerade någon gång per månad eller oftare varit högre än andelen bland flickor under hela mätperioden. Andelen som intensivkonsumerar så här pass ofta har ökat bland både pojkar och

flickor i den här åldersgruppen och är betydligt högre än bland niondeklassarna. Men i årets undersökning bröts den uppåtgående trenden och 44 procent av flickorna och knappt hälften av pojkarna svarade att de intensivkonsumerade någon gång i månaden eller oftare.

Undersökningen visade att den största källan till alkohol var kamrater, men även föräldrar och andra vuxna försåg ungdomar med alkohol. Det framkom också 19 procent av gymnasiepojkarna och 13 procent av flickorna blivit serverade alkohol på krogen, vid flera tillfällen, före sin 18-årsdag.

Rökning var betydligt vanligare i början av 1970-talet än idag. 1983 ändrades rökfrågans formulering, något som medförde att något färre svarade att de röker. Därefter ökade andelen rökare fram till omkring 1989, för att sedan åter minska. 1997 omformulerades rökfrågan igen, vilket medförde att fler uppgav att de röker. Andelen rökare var sedan relativt konstant fram till början av 2000-talet, för att därefter minska. I de senaste årens undersökningar har minskningen avklingat. Under hela mätperioden har det varit fler flickor än pojkar som röker, men ser man till den totala tobakskonsumtionen (rökning och/eller snusning) finns det ingen könsskillnad.

I gymnasiet år 2 var det fler som rökte jämfört med i årskurs 9. Däremot var skillnaderna mellan pojkar och flickor något mindre i gymnasiet. Även på gymnasiet försvinner könsskillnaderna när man ser till den totala tobakskonsumtionen.

Relativt många elever uppger att de har rökt vattenpipa. I årskurs 9 hade var tredje pojke och var fjärde flicka gjort detta. I gymnasiet år 2 var det hela 63 procent som rökt vattenpipa. Dock verkar det inte vara en särskilt frekvent vana. Bland de elever i grundskolan och i gymnasiet som uppgav att de rökt vattenpipa var det knappt elva procent som gjorde detta en gång i månaden eller oftare. De allra flesta hade inte rökt vattenpipa de senaste tolv månaderna.

Andelen elever i årskurs 9 som någon gång använt narkotika minskade betydligt under 1970- och 1980-talen. År 1989 låg andelen som använt narkotika på sin lägsta nivå (3%), men ökade därefter kontinuerligt fram till år 2001 (ca 10%). Sedan dess sjönk andelen som använt narkotika fram till 2008. Men i de senaste undersökningarna har andelen ökat i årskurs 9 och 2010 var det nio respektive sju procent av pojkarna och flickorna som uppgav att de någon gång använt narkotika. I årets undersökning, liksom i tidigare undersökningar, var erfarenheten av narkotika påtagligt större i gymnasiet jämfört med eleverna i årskurs 9. Det var en större andel pojkar än flickor som prövat narkotika i gymnasiet (21 respektive 14% 2010).

Andelen elever som sniffat låg under flera år i slutet av 1980-talet och början av 1990-talet stabil runt sex procent (flickorna något lägre). Men år 1995

hade andelen bland pojkarna ökat till tolv procent och därefter låg den kvar kring tio procent i några år. Mellan 2000 och 2008 minskade värdena och uppgick då till fem procent av pojkarna och fyra av flickorna. Andelen ökade något 2009 bland pojkarna för att i årets undersökning vara fem procent bland pojkarna. Sniffning var ungefär lika ovanligt i gymnasiets år 2 som i årskurs 9. Där var det fem procent av pojkarna och tre av flickorna som uppgav att de sniffat.

I 1993 års undersökning infördes ett antal frågor om dopning. Ytterst få av eleverna har rapporterat sådan erfarenhet. I 2004 års undersökning ändrades frågan om dopning för att enbart gälla användandet av anabola androgena steroider (AAS). Frågan är alltså inte helt jämförbar med tidigare år, men vi kan ändå konstatera att skillnaden i svaren jämfört med tidigare år var liten. I årets undersökning var det två procent av pojkarna och en procent av flickorna i årskurs 9 som uppgav att de använt AAS. I gymnasiet var motsvarande siffror en respektive noll procent.